

скоріше виглядає як елемент наслідування шляхетської культури, чи властиво перенесення певних її ознак та характерних рис на міщанський ґрунт. При цьому більшість описаних гербів, що своїми формами, використаними геральдичними фігурами та способом виконання нагадують шляхетський герб – такими у принципі не є і представляють собою унікальні зразки самостійного герботворення.

Безперечно, традиція міщанського герба є давнішою ніж самі портрети із зображенням герба. Міщанський герб почав свою еволюцію від символу, знаку або печатки, якими могла маркуватись продукція, засвідчуватись документи, а з часом, крім свого утилітарного призначення поступово почав набувати певний глибший зміст. Беручи взірці у шляхетській культурі, він став символом роду, містком єднання із минулими поколіннями і, зрештою, перетворився у своєрідний родинний бренд.

Як і у випадку з іконографією гербів на шляхетських портретах, зображення міщанського герба зазнало впливу барокового мистецтва, про що свідчить відсутність в окремих випадках чітких форм щита, вигадливі зображення гербів на портретах Криштофа Бернатовича [2, арк. 11], Георгія та Павла Боїмів [1, арк. 37, 39; 5, s. 71; 4, с. 131]. Загалом барочні симптоми найшвидше проявляються у шляхетському портреті – це прагнення до підкресленої видовищної показності, парадності, героїзації особи [3, с. 161].

При зображенні герба у 8 випадках із 12 вживались ініціальні літери, що символізують ім'я носія гербу, а також й урядові пости, титули, якими володіла особа. Це був той соціальний капітал, який слід було демонструвати оточуючим, аби підкреслити своє суспільне становище. Знову ж таки, використання монограм при зображенні герба походить від шляхетської геральдичної традиції і, як видно, така практика швидко стала звичною у випадку із гербами львівських міщан.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архів Львівського історичного музею (далі ЛІМу). — Інвентарна книга фондової групи «Живопис». — 1979. — Т. 2. — 199 арк.
2. Архів ЛІМу. — Інвентарна книга фондової групи «Живопис». — 1979–1988. — Т. 3. — 199 арк.
3. Овсійчук В. Українське мистецтво XIV — першої половини XVII століття. — К., 1985. — 168 с.
4. Український портрет XVI–XVIII століть. Каталог–альбом. / Укл. Галина Белікова, Лариса Членова. — К.: Тов. «Артанія Нова», 2004. — 348 с
5. Gebarowicz M. Portret XVI–XVIII wieku we Lwowie. — Wrocław, 1969. — 140 s.

Роман МЕЛЬНИК

Віра МЕЛЬНИК

(Львів, Україна)

ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ-АРХІВУ В ПРАЗІ (1923 – 1932 рр.)

Поразка Української національно-визвольної революції 1917–1921 рр. спричинила хвилю української еміграції до європейських країн. Найбільш численною у міжвоєнний період була українська громада Чехо-Словаччин, куди з різних європейських міст переїхало багато українських емігрантів, зокрема представників політичної, наукової та військової еліти [4, с. 16].

У 1920–1930 рр., коли на території України, розділеній між більшовицькою Росією та Польщею було фактично встановлено окупаційний режим що неухильно викорінював усе

українське, Прага стала світовим центром українського національного суспільно-політичного, культурного та наукового життя.

Так, з метою збереження надбань української історії та культури в еміграції 1923 р. в Празі при Українському інституті громадознавства було засновано Український національний музей-архів. Головним його завданням було збір інформації про пам'ятки української історії та культури, які були розпорошені по різних європейських містах, їх опис та облік; пошук втрачених пам'яток, які були вивезені українською еміграцією з батьківщини; облік та опис українських пам'яток, які перебувають у різних музейних установах (як в музеях, архівах, бібліотеках, так і в приватних колекціях); пошуку інформації про героїв національної революції 1917-1921 рр.; систематичне упорядкування та опис зібраних матеріалів; видання періодичного журналу [6, с.10].

Музейно-архівна установа розпочала свою роботу 1 червня 1924 р.[1,с. 23] Керівництво її роботою здійснювала рада, якої належали члени від українських наукових інституцій і українського громадського комітету. Музей-архів розміщувався в на території УГК. За перших пів року діяльності музею-архіву було здійснено понад 75 передач матеріалів як від приватних осіб так і культурних організацій. Серед нагромадженого культурного музейного матеріалу варто виділити 375 фотографії, 12 рисунків, 30 поштових листівок, близько 50 бонічних знаків, 2 іменні нагороди, близько 300 юридичних документів, 116 плакатних стендів, інформаційних листів та ін. Загалом до музею було направлено понад 2 тис. різного роду предметів, документів і книг [6, с.12]. Очевидно що із такою значною базою культурних надбань виникла необхідність представлення зібраного матеріалу шляхом формування різного роду тематичних виставок.

Музей у своїй структурі складався із 3 відділів, архівного, музейний та друків. У музейному відділі експонувалися речові пам'ятки доби Української революції 1917-1921 рр. (нумізматичні, бонічні, сфрагістичні, палеографічні матеріали, фото-документи та різного роду скульптура). Цінною у мистецькому відношенні була збірка графічних робіт М. Битинського «Українське військо, уніформи і відзнаки військових частин», яка нараховувала 76 картин. У відділі друків (періодичні видання та бібліотека) за станом на 1 жовтня 1928 р. було зібрано та впорядковано 874 збірок газет і 220 збірок журналів (разом – 1094 збірок)[7, с.350].

За весь період існування музею (грудень 1923 – жовтень 1932 рр.) в його фондах було нагромаджено значну кількість пам'яток історичної цінності. Як зазначено у першому номері «Бюлетеня Українського національного музею-архіву», «потреба в заснуванні цієї, в той час єдиної цього роду на еміграції української інституції, була конечна. Пам'ятки відродження й визвольної боротьби України, що у великій кількості попали на еміграцію, нищилися стихійно. Потрібно було зібрати й хоронити їх у якійсь спеціальній інституції, як національний оригінальний матеріал для наукових розвідок майбутніх істориків» [7, с. 349].

На відміну від більшості інших культурно-просвітницьких установ, Український національний музей-архів протягом свого існування не отримував матеріальної державної грошової допомоги, діяв лише завдяки благодійним внескам від самих членів УГК. Розуміючи складність ситуації, щодо розвитку музею-архіву, Управа УГК (як керівний орган музею-архіву) без результативно зверталася з проханням матеріальної підтримки до Міністерства закордонних справ ЧСР. З огляду на обмеженість коштів ця українська музейна установа, на першому етапі своєї діяльності була вимушена займатися переважно збиральницькою роботою культурних та історичних матеріалів шляхом безкоштовної передачі (дарування) [7, с. 351].

Підривало збиральницьку діяльність музею також і те, що представники українського зарубіжжя опосередковано ставилися щодо можливості передачі свої матеріалів на зберігання до УНМА. Із заснуванням у 1925 р. товариства «Музей визвольної боротьби України», яка теж займалася збором культурного матеріалу української історії та культури нагромадженого за

кордоном, почала складати конкуренцію музею-архіву. Від того часу в Празі співіснували дві українські установи цього профілю - УНМА при УГ (згодом його колекція перейшла до Українського історичного кабінету при МЗС ЧСР) та товариство МВБУ [7, с. 349]. Розуміючи потребу об'єднання зусиль в спільній справі, УНМА безуспішно здійснював спробу порозуміння в своїй діяльності з МВБУ [7, с. 349]. Не дивлячись на такий стан речей члени МВБУ, та працівники музею-архіву не втрачали надій налагодити з ними ділові стосунки. Так у 1-шому номері «Бюлетеня» члени УНМА заявляли про своє розуміння того, «що активні учасники щойно перейденого періоду збройної боротьби ще надто сильно відчують впливи партійно-політичних чи групових антагонізмів, особливо різних орієнтацій й чисто особистих емоцій. Через це ми наперед знали, що не у всіх колах української еміграції ідея заснування при УГК Музею-архіву знайде однакове співчуття й доброзичливе відношення. Тому нема нічого дивного, що вже виникли або в дальшому виникнуть аналогічні установи, які збиратимуть українські пам'ятки серед відповідних прихильних до них кіл української еміграції» [7, с. 351].

Таким чином діяльність представників українського військового зарубіжжя по заснуванні українських музейно-архівних установ за кордоном стала важливим напрямком формування комплексної мережі організацій спрямованих на збереження та популяризації національної спадщини та пам'яті загалом. Виставкова діяльність музею-архіву, попри несприятливість умов, відбувалася досить на високому науковому та музейному рівні, спрямованому на необхідності донесення цінності історичної інформації до відвідувача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Віднянський С. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921-1945), К. 1994. – 82 с.
2. Бойко В.П. Українські комбатанти – організатори військово-історичних музеїв // Historical and Cultural Studies. Історико-культурні студії. Львів, 2014. С. 7 – 11.
3. Бублик Т. Наукова та культурно-освітня діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині та Німеччині в 20-30 рр. ХХ ст. : Дис...к.і.н.:07.00.01. – К. 1997. – 179 с.
4. Мельник Р. Проблема будівництва Збройних сил УНР у теоретичних розробках Всеволода Петріва // Всеукраїнський науковий журнал «Мандрівець», липень-серпень 2010. С. 16 – 20.
5. Мушинка М. Музей визвольної боротьби у Празі та його останній директор Симон Наріжний // Русская, украинская и белорусская эмиграция в Чехословакии между двумя мировыми войнами. Результаты и перспективы исследований. Фонды Славянской библиотеки и пражских архивов: Сб. докл. междунар. конф. (Прага, 14-15 авг. 1995 г.): В 2-х ч. - Прага, 1995. - Ч. 2. - С.806 – 815.
6. Обідний М. Наші завдання в охороні пам'яток // Вістник Укр. нац. музею-архіву при Укр. Ін-ті громадознавства у Празі. - Прага, 1928. – Ч. 1. – С. 10 – 11.
7. Палієнко М. Г. Створення та діяльність Українського історичного кабінету в Празі (1930-1945 рр.) // Вісник Київ. нац. лінгв. ун-ту. Серія «Історія. Економіка. Філософія». – 2001. – Вип. 5. – С. 349 -356.

Валентина НАДОЛЬСЬКА
(Луцьк, Україна)

ГРА ЯК ІНТЕРАКТИВНА ФОРМА ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЇВ

Сучасні суспільні виклики вимагають розвитку поряд із традиційними нових напрямів діяльності музею. Музейна педагогіка, новітні комунікаційні технології, інформатизація,